

Никола Вапцаров

Реч, произнесена при
завършване на морското
училище

Господин капитан, господа офицери и преподаватели. Изминаха шест години и ние си отиваме. От онзи детински ентузиазъм, който носеше всеки един от нас, не е останала нито следа. Всичко е рухнало. Ние си отиваме и една голяма част ще мине под безрадостния пряпорец на безработните, останалите ще си наложат компромиси, които ще имат съдбоносно значение за целия им живот, но не може да се избира – те ще бъдат компромиси за хляб. И ето днеска се събираме за последен път да си подадем ръцете, събираме се, защото едва ли ще се видим някога, събираме се да кажем нещо, не да укоряваме, а да поправяме, не да създаваме злоби, а да изкореним техните поводи, не да прием, а да открием душите си.

За първи път аз ще мога да се явя от името на моите другари, от името на това свещено „ние“, което ще ни свърже навеки, от името на шестте години, от името на взаимното тегло, от името на взаимната радост.

Аз искам да ги оправдая тогава, когато бяха обвинени, защото наистина не бяхме само ние виновни. Искам да разбия предубеждения, искам да докажа, че с формули не се управлява една душа; искам да ви разясня защо ние сме толкова далече от вас и защо ще бъдат още по-далече тези, които ще дойдат подире ни. Аз искам да разясня именно на вас, наши бивши началници, за да не сте учудени, за да не ни сочите вашия пример на миналото, защото оттам произлизат всичките противоречия, оттам е и онзи конфликт, който днес е по-осезателен от всеки друг път.

Ние не можехме да бъдем това, което вие сте били, не от някаква индивидуална особеност, а по чисто атавистични причини. Вие ни сочехте вашите лишения в миналото и с тях искахте да ни дадете импулс. Вие ни сочехте условията, при които сте работили, и се удивлявахте на някаква наша капризна претенциозност. Не се удивлявайте! У вас небето беше по-светло. Вие вярвахте в неща, които нам днес се виждат смешни. Ние едва ли вярваме в нещо. И не сме виновни за това. У всеки един ту по-плитко, ту по-дълбоко има страх. В своя сън ние дори чуваме кошмарния грохот на стъпки от безработни върволици.

Това не са поетически форми, това е една действителност, която не търпи никаква илюстрация, защото излиза фалшива, малко хилава. Вие ни учехте на безпартийност: вие ни сочехте единствен стимул – България, – но ние знаем, че този стимул, колкото и да е мил, не облекчава суровите закони в борбата за хляба. Ние знаем, че ще трябва да затънем в блатото на една гибелна партизанщина, за да могат да ни подхвърлят ока-лян залък хляб.

Та можеме ли да бъдем като вас, когато сме рожби на съвсем друга епоха, на съвсем друг нравствен мироглед? Та можете ли да сравните съвременната болезнена чувствителност с вашата?

Вие работехте пред нещо определено. Ние пред нищо. Вие се гордеехте с една дисциплина, която не отричам, че е лежала на съзнателна почва, но впоследствие вие знаехте, че тя ще ви трябва като дълг, ще ви трябва като педагогично средство. А ние? Какво щяхме да правим с нея? Че самото ни положение с нейна свързка не е ли пълна неопределеност? Ние всички дори се питаме: защо ни беше тя при това положение? Нима само за това, че ние отбихахме своята военна служба? Нима само за това? Наистина, твърде много е. Ако ли пък като основа на по-нататъшния ни живот – твърде малко е!

Дисциплината ни не беше като вашата, защото за това имаше причини. Защото вашите пагони не се окачваха и снемаша така лесно, както нашите, защото вие създавахте нашето положение. Защото във флота бяха проверявани от дежурния офицер билети само на кандидатите, а не на подофицерите, защото кандидатът е бил командуван в строя от подофицер. Защото, когато срещнем някой от вас, ние повече се страхувахме, отколкото уважавахме. Ние ли сме виновни? Ние ли създадохме сами това положение? Не! Все същата неопределеност. Вие ни укорявахте, че се движим в лошо общество, а помислил ли е някой за причините? Какви бяхме ние навсякъде? И в миноносците, и във ведетите, и тук, и там? Не бяхме ли наравно с всички моряци? Ще кажете, че пред дисциплината всички сме равни? И все пак ние сме друго от тях, всичко се отразява много по-контрастно, много по-осезателно. Именно този пункт трябва да се вземе под внимание, за да не се учудвате после.

Ние излязохме от училището едни, сега сме съвсем други... Понякога някои от вас ни наричаха ваши юнкери. Тогава ние се радвахме простодушно. Имаше хора, [на] които това им беше идолът. Днеска никой не се радва. Не искаме дори юнкерската дисциплина, която е осъществима само в теоретичните курсове, защото знаем, че ако бяха и те на наше място, щяха да бъдат като нас. Защото ние видяхме много повече през последните три години от тях и затова всеки един от нас ще знае повече от тях.

Ако не е вярна тезата ми, че в създадените условия трябва да търсите вината, а не в нас, ще излезе, че ние идваме тука една особено неподатлива материя, как да кажа, една особена класа, която би била все съща навсякъде, но сами виждате, че това е съвсем необосновано. Тогава? Мисля, че съм прав.

Ние заемахме длъжности, изпълнявахме ги съзнателно и доблестно. Когато имаше нужда, работехме непосилно, с любов и увлечение, с едно себеприщипване, което заслужава похвала. Но вътрешният ни живот все пак носеше белега на тягостни отношения, създадени от една крива формула – че ние сме войници, че ние сме деца. Принципиално тя е вярна, но с принципиалности нещата не се поправят. Не отричам, че имаше хора, които напълно ни съчувствуват, но те най-малко бяха от онези, които трябваше да бъдат.

Ние напуснахме теорията с разцъфнали души, а сега има тъмнина, има и протест.

Това е ведри щрихи, което трябва да се каже. Не толкова за нас, колкото за тези, които ще ни последват. Разбирате ли, не защото е свойствено да се обвинява, а по необходимост.

Има и за какво да благодарим. Ние не сме непризнателни. Ние сме признателни за самостоятелността, която ни се възлага в практиката, с която именно се отличаваме от другите технически училища. Но за съжаление и тук има да се добави нещо. При този тригодишен курс ние можехме да получим много повече, ако бяхме използвани по-целесъобразно. Често пъти времето ни е било ангажирано за съвсем други неща, които нямат нищо общо с техниката.

Ние трябва да благодарим на нашите преподаватели, които от своя страна вложиха всички усилия, за да създадат от нас техници от първи разред. Въпреки че в програмата влизат твърде стари неща, всеки един от тях вложи максимум усилия, всеки един от тях предаваше с увлечение, с истинска симпатия към тази нова младеж, която утре ще бъде техен проводник, техен изразител от големия град до най-затътената паланка.

Та кой може да забрави вдъхновението на господин Генова при предаване на функциите; кой може да забрави този пламък-любов, неведнъж блеснал в очите му? Можем ли да забравим неговите прости примери, с които той обединяваше цялата математика, заключаваше времето, пространството и неизвестните величини!

Можем ли да забравим методите на г. Давидова, с които той напращаше вниманието ни, защото имаше да чуем действително нещо ново, нещо от първа необходимост за нас като бъдещи техници, хумора му и още какво ли не. „Как только появился двигатель Дизел – техника обърнала с краками нагоре“ – и ето вниманието е приковано, за да се усвои материята в прецизни подробности.

Кой не помни цикъла на Карно и завидната логичност на господин

Койчо Георгиев, неговата математическа безпогрешност, думите му – отмерени сякаш с темпа на всеки процес, с ритъма на машините? Кой не помни г. Стефанов, картинната география на г-н Атанасова?

В коя душа няма по някой спомен от всяка лекция, от всеки преподавател! Ние ви благодарим, ние ви адмирираме, наши учители, и ще заключим в сърцето си една признателност завинаги.

Господин капитан, господа офицери и преподаватели, ние се разделяме. Нека се разделим простени. Ние не искахме днес да огорчаваме, искахме да поправяме. Защото действително е необходимо, защото иначе с грядущите ще имате конфликти, конфликти, неприявени в реален смисъл, но вътрешни, дълбоки, трагични.

КРАЙ

© 1932 Никола Вапцаров

Източник: Словото

Набиране: Мартин Митов

Издание: Никола Вапцаров. Съчинения, „Български писател“, С. 1979, под редакцията на Бойка Вапцарова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11460>]